

Neda Borić*

Arhitektonski fakultet, Zagreb

KOMPLEKSNI JEZIČNI ZNAKOVI S OSVRTOM NA PRAKTIČNE PROBLEME NJIHOVA PREVOĐENJA

U članku se upozorava na neke elemente usporedbe dvaju tipova kompleksnih jezičnih znakova: idioma i kolokacija. Temeljni elementi razlikovanja jesu značenje, tj. semantičko jedinstvo idiomatskog sklopa, nasuprot kolokacijskom sklopu koji u različitoj mjeri dopušta supstituciju elemenata, kao i (ne)transparentnost značenja, dok je temeljni element sličnosti restriktivnost i selektivnost leksema u njihovu povezivanju i uzajamnom izboru. Primjer leksema *ruke* pokazuje ograničenu kolokabilnost unutar idiomatskih sklopova, što nije slučaj izvan takvih sklopova. Ti idiomatski sklopovi promatraju se kontrastivno te ujedno pokazuju univerzalnost konceptualne strukture u različitim jezičnim zajednicama utemeljenu u zajedničkom kognitivnom ljudskom iskustvu. Također se nastoji upozoriti na složenost i problematiku prevođenja idiomatskih, a osobito kolokacijskih sklopova i nastoji se sistematizirati najčešće probleme i opasnosti u svakodnevnom prevođenju.

Ključne riječi: idiom, kolokacija, prevođenje

Prevođenje se, kao složen oblik ljudske djelatnosti, odnosno kao veza između jezika i čovjeka istraživalo i tumačilo na različite načine, i teorijski i praktično, često s aspekta raznih lingvističkih disciplina: lingvistike teksta, pragmalingvistike, psiholingvistike, sociolingvistike ili semantike.

Ovom prilikom osvrnut ćemo se na nekoliko praktičnih problema koji se često javljaju pri prevođenju nekih tipova leksičkih kombinacija¹ ne ulazeći u složena teorijska pitanja o prirodni prevođenja kao o obliku ljudske i međukulturne komunikacije, te ne raspravljajući o ulozu prevoditelja i ekvivalenciji prijevoda.

Posve je jasno da se problemi prevođenja ne svode samo na unutrašnju strukturu jezika i puko transponiranje jednog sistema znakova u drugi (što čini osnovnu razliku između teorije prijevoda i kontrastivne lingvistike), nego da uspješni prijevod prvenstveno podrazumijeva uspješnu adaptaciju jednog teksta u drugu kulturu i time predstavlja čin međukulturne komunikacije.

---

* Neda Borić, Arhitektonski fakultet, Kačićeva 26, 10000 Zagreb; telefon: (01) 4561222/345; e-mail: tihomir.boric@zg.tel.hr.

¹ Pod ovim terminom podrazumijevamo kolokacije i idiome.

U prevoditeljskoj praksi (i to osobito na strani jeziku) javljaju se stoga brojni problemi, pitanja i nedoumice vezane ponajviše za tip složenih i čvršćih spojeva riječi koje nazivamo kolokacijama. Pod tim terminom se razumijeva spoj leksičkih elemenata koji se s obzirom na uzajamnu čvrstoću između njihovih elemenata smještaju negdje između tzv. slobodnih kombinacija i čvrstih frazeologizama ili idioma² i stoga u svojoj prirodi ujedinjuju neka osnovna svojstva jednog i drugog ekstrema između kojih se nalaze: čvrstih, idiomatskih sklopova, ali istodobno i slobodnih kombinacija, iskazujući time svoju karakterističnu fluidnost i neodredivost (Borić, 1996).

Načelo reduciranog i selektivnog leksičkog kombiniranja univerzalna je karakteristika svih jezika, dok su pravila takvog slaganja i njihove sematičke implikacije u svakom jeziku različite. Upravo stoga Sinclair (1991:115) kolokacije smatra ilustracijom tzv. načela idioma (*the idiom principle*) unutar leksičkih sklopova, čime upravo želi istaknuti restriktivnost i selektivnost leksema u njihovu povezivanju i uzajamnom izboru, karakterističnu, samo u još jačem stupnju, za idiome i ostale frazeološki čvrste, idiomatske kombinacije. Slično smatra i Meier (1975:231) opisujući idiom kao *lexico-grammatical collocation* odnosno “*a habitual collocation of word-group size which is unitary in lexical meaning while restricted in grammatical valence*” ili Cowie i sur. (1983): “*restricted collocations are idiom-like*”.

Pod pojmom čvrste ili neslobodne kombinacije (tzv. *fixed phrases*) podrazumijevaju se mnogobrojne vrste leksičkih kombinacija: idiomi, poluidiomi, poslovice, klišeji, usporedbe itd.³ U hrvatskim leksičkim proučavanjima za takve sklopove nalazimo nazive *frazem* (Matešić, 1978; Menac, 1993), *frazeologizam* (Menac, 1970), *idiomatska fraza* (Maček, 1992). Glavne karakteristike idioma ujedno su i glavni pokazatelji njihovih razlika u odnosu na kolokacije. Idiomi se tradicionalno i najčešće definiraju kao sintaktičko-semantički čvrsti i zatvoreni sklopovi koji ne dopuštaju supstituciju konstituirajućih elemenata, leksički složene cjeline, specifične za svaki jezik, u kojima se značenje cjeline izraza ne može izvući iz značenja pojedinih elemenata od kojih se cjelina sastoji. U tom smislu vjerojatno je najčešće citiran idiom *to kick the bucket*.

Ponekad se metaforičnost idiomatskih fraza uzima kao osnovni kriterij koji ih razdvaja od neidiomatskih fraza (kolokacija). Idiomi se razlikuju od kolokacija upravo u značenju i nemogućnosti supstitucije elemenata unutar cjeline. Takvo formalno jedinstvo koje uglavnom ne dopušta supstituciju, komutaciju ili razbijanje umetanjem ili ispuštanjem novih elemenata, tj. gdje je distribucija leksičkih jedinica uvijek ista i gdje nema leksičkih ili sintaktičkih varijabilnosti, predstavlja osnovu idiomatičnosti i semantičkog jedinstva cijelog sklopa. Dok idiomi ne dopuštaju supstituciju ili je ona vrlo ograničena, kolokacije pokazuju veću varijabilnost, odnosno mogućnost supstitucije elemenata, tj. paradigmatički odnosi koje ostvaruje jedan kolokacijski element s drugim elementima leksika jesu upravo njihova karakteristika, npr. *face the truth/facts/problem/circumstances*.

Značenje idioma ponekad nije jasno, dok značenje kolokacije najčešće, ali ipak ne uvijek, jest. Značenje idioma nije zbroj značenja njegovih sastavnih elemenata jer se cjelina ne rastavlja

² U lingvističkoj literaturi nalazimo uočljivu terminološku raznolikost za ove složene jezične znakove, što govori o odsustvu ujednačenih kriterija za njihovo definiranje: Hornby (1989) kolokacije označava kao *regular combination of words*; Aisenstadt (1979) pod kolokacijama podrazumijeva *restricted collocations*, dok idiome naziva *word combinations*. Meier (1975:231) opisuje idiom kao *lexico-grammatical collocation*. Slično ga tretira i Carter (1987): *restricted collocation* ili *fixed expression*, dok za kolokacijske pojavnosti razlikuje nekoliko kategorija ovisno o čvrstoći između njihovih elemenata: *unrestricted collocation*, *semi-restricted collocation*, *familiar collocation*, *restricted collocation*. Za slobodne kombinacije nalazimo također razne nazive: *free combinations* (Gramley i Patzold, 1992; Hausmann, 1991), *open collocations* (Cowie, 1978), *free phrases* (Aisenstadt, 1979) itd.

³ v. Carter, 1987:60

značenjski na dijelove, nego sama predstavlja semantičko jedinstvo, neovisno o individualnim značenjima njegovih dijelova kada nisu dio idioma. Idiomi stoga posjeduju čvrstu unutarnju koheziju. Npr.

to add fuel to the fire – dolijevati ulje na vatru

to kill two birds with one stone – jednim udarcem ubiti dvije muhe

to miss the boat – propustiti priliku

to let the cat out of the bag – otkriti tajnu.

Da bi se navedene fraze okarakteriziralo kao idiome, treba znati da oni posjeduju svoja figurativna značenja, što u prevođenju treba imati na umu i pronaći odgovarajući prijevodni ekvivalent u jeziku na koji se prevodi.

Za idiome se kaže da nisu prevodivi na druge jezike, te da su izraz kulture u kojoj su nastali, jer svaki jezik leksikalizira aspekte izvanjezične stvarnosti drugačijim sredstvima, često metaforički (Renton, 1990). Idiomi su vrlo slikoviti, i često se može uočiti logična i konceptualna povezanost značenja leksičkih elemenata i aspekata izvanjezične stvarnosti koje izražavaju. U pogledu konceptualne strukture idioma u dva jezika može se u mnogim slučajevima zapaziti sličnost, jednako kao i u metaforizaciji, što i nije neobično. Ljudi, bez obzira na pripadnost različitim kulturnim i jezičnim zajednicama, ipak dijele i zajedničko znanje o svijetu, zajedničku iskustvenu podlogu, pa je i proces leksikalizacije sličan. Ipak, tu nema pravila, pa se u prevođenju treba čuvati uopćavanja i površnog zaključivanja.

U pogledu razumijevanja vidimo da prva dva gore navedena primjera ne stvaraju veće teškoće govornicima hrvatskog jezika zato što i hrvatski jezik istu koncepciju izražava na sličan način, dok je to u manjoj mjeri slučaj s preostala dva primjera. Hrvatski prijevodni ekvivalent za prvi primjer također je idiomatska fraza, ali ne i za preostala dva primjera. Moglo bi se reći da prva dva primjera ne stvaraju teškoće upravo stoga što pripadaju univerzalnom području ljudskog iskustva, pa se i prenose preko zajedničkih kulturoloških dostignuća svih ljudi (npr. književnost i sl.), dok su preostala dva poimanja ograničena i specifična za određenu jezičnu zajednicu. Ispravna interpretacija i prijevod na hrvatski ovisi o kontekstu jer primjeri navedenih idioma mogu imati i doslovno značenje izvan konteksta. Primjer idioma koji je govornicima hrvatskog posve nejasan, a upitno je da li bi bio razumljiviji u kontekstu, vjerojatno je već prethodno citirani idiom: *to kick the bucket – umrijeti*.

Cruse (1986:37) jednostavno definira idiom kao *“a lexical complex which is semantically simplex”* što znači da sadrži više od jednog leksičkog elementa, a da sam predstavlja minimalni semantički konstituent.

Iako kolokacije također posjeduju svoju koheziju koja se ogleda u činjenici da je kombiniranje leksičkih elemenata selektivno, one nisu semantički netransparentne, budući da je svaki leksički konstituent ujedno i semantički konstituent (Cruse, 1986:40).

Upravo stoga kolokacije najčešće ne stvaraju teškoće na razini razumijevanja, nego u jezičnoj produkciji. Izvorni govornik intuitivno osjeća stupanj čvrstoće koji postoji između leksema, ali za strane govornike to je problem.

Zanimljivo je promotriti kolokabilnost nekog leksema (npr. *ruke*) unutar idiomatskih sklopova, gdje često nalazimo ovaj leksem u figurativnom značenju, ali nalazimo i potencijalnu dvosmislenu interpretaciju: tek širi lingvistički kontekst može razriješiti dvojbu o doslovnom ili figurativnom značenju kolokacije. Iako je potencijalna paradigmatička razina pridjeva (tj. potencijalna supstitucija jednakovrijednih elemenata) u kolokacijama s leksemom *ruka/ruke* vrlo široka, ona je unutar idioma vrlo ograničena (ako ne i stalna i nepromjenjiva), pa se i sama kolokacija unutar takvog idioma može smatrati vrlo čvrstom i predvidivom. U pogledu konceptualne strukture u engleskom i hrvatskom, moglo bi se reći da je ona vrlo slična u izražavanju sljedećih metaforičkih koncepata, što samo dokazuje univerzalnost koncepata u različitim jezičnim zajednicama utemeljenim u kognitivnom i iskustvenom nasljeđu ljudi:

moralne kategorije

- *to have clean hands* – (imati) čiste ruke, (biti) čistih ruku (fig.) – biti pošten
- *to get one's hands dirty* – uprljati ruke (nečasnim poslovima)
- *to catch someone red-handed* – uloviti nekoga u zločinu
- *to have blood on one's hands* – imati krvave ruke

poslovanje

- *to have a hand in something* – sudjelovati u nečemu
- *to have one's hands full* – imati pune ruke posla
- *to grab the opportunity with both hands* – zgrabiti priliku objema rukama
- *to try one's hand at something* – okušati se u nečemu

odnosi među ljudima

superiornost/inferiornost

- *to go down on one's hands and knees to someone* – ponizno moliti
- *to eat out of someone's hands* – jesti nekome iz ruke, biti ponizan
- *to go cap in hand* – ponizno moliti
- *to rule with an iron/heavy hand* – vladati željeznom rukom, opresivno

kontrola

- *to be in someone's hands* – biti u nečijim rukama
- *to bind someone hand and foot* – vezati nekome ruke, ograničiti mu slobodu djelovanja

pomoć

- *to give someone a free hand* – dati nekome odriješene ruke (slobodu)
- *to bite the hand that feeds you* – pokazati nezahvalnost
- *to lend a hand* – pomoći
- *to play into someone's hands* – ići nekome na ruku

Ovdje treba skrenuti pozornost na činjenicu da u mnogim primjerima idiomatsko značenje proizlazi iz cjeline i konteksta, iz čitave slike koju određeni iskaz evocira u svijesti, a ne više iz samog značenja riječi *hand* unutar idioma. To je osobito uočljivo u primjerima *to go down on one's hands and knees*, *to go cap in hand*, *to bite the hand that feeds you* itd.

Naveli smo samo nekoliko primjera kao ilustraciju. Izraza koji uključuju leksem *hand/ruka* ima mnogo u oba jezika i u doslovnom i u metaforičkom značenju (ponekad i metonimijskom) i to bi mogla biti zasebna tema rada u kojem bi se istaknuli uzajamni kontrastivni korespondenti i prijevodni ekvivalenti⁴.

U nastavku ćemo se osvrnuti na najčešće probleme koji se javljaju u prevođenju kolokacija na strani jezik.

1. Strukturiranje kolokacija različito je u svakom jeziku; kontrastivni korespondent kolokacije kao cjeline ne može se svesti na zbroj korespondenata njezinih konstituenata koji to uzajamno mogu biti prema svom semantičkom sadržaju kada funkcioniraju izvan kolokacije. Drugim riječima leksem mijenja svoje značenje pod utjecajem značenja svog kolokata. Jednostavan primjer to potvrđuje: iako kolokacijski elementi hrvatske kolokacije *kemijsko čišćenje* imaju svoje kontrastivne korespondente u engleskim leksemima *chemical* i *cleaning*, ova kolokacija kao cjelina ima svoj prijevodni ekvivalent u engleskoj kolokaciji *dry cleaning*. Doslovnim prijevodom jednog kolokacijskog člana dobili bismo pogrešan kolokacijski par u engleskom: *chemical cleaning*. Iako leksem *high* ima u hrvatskom svoj kontrastivni korespondent *visok*, u kombinacijama s drugim leksemima on mijenja svoje značenje u engleskom, što znači da i u hrvatskom treba pronaći adekvatan prijevodni ekvivalent: *high school* nije *visoka škola* nego *srednja*, dok *visoko obrazovanje* nije *high education*, nego *higher education*. Slični primjeri jesu: *sick humour* – *crni humor*, ali ne *bolesni humor*; *fresh recruits* – *novi regruti*,

⁴ O nekim zanimljivim aspektima idiomatskih fraza koje sadrže imenicu *ruka* v. Maček (1992).

ali ne *svježi regruti*; *dark grapes* – *crno grožđe*, ali ne *tamno grožđe*, *slatkovodna riba* – *freshwater fish*, a ne *sweetwater fish*; *mladi sir* – *new cheese*, a ne *young cheese*, itd. U slučajevima doslovnog prevođenja obaju članova također griješimo ako ne vodimo računa o kontrastivnom korespondentu kolokacije kao cjeline, nego je rastavljamo na konstitutivne dijelove i njih prevodimo njihovim kontrastivnim korespondentima. U kolokaciji *still life* oba člana kolokacije posjeduju svoje kontrastivne korespondente u hrvatskom izvan ove kolokacije, ali njihovo zajedničko supojavlivanje uvjetuje nalaženje prijevodnog ekvivalenta kolokacije kao cjeline, a to je u hrvatskom *mrtva priroda*. Slični primjeri jesu: *department store* – *robna kuća*, *moždani udar* – *stroke*, *francuski ključ* – *adjustable spanner*, *public house* – *gostionica*, a ne *javna kuća* što se u engleskom pak prevodi kao *brothel*.

Kao primjer različitog načina strukturiranja kolokacija u različitim jezicima navodimo englesku kolokaciju *soup plate* i njezin hrvatski korespondent *duboki tanjur*. *Dubok* ovdje opisuje fizičku pojavnost denotata i to kao suprotnost plitkom tanjuru, ali i vrstu tanjura, odnosno njegovu funkciju ili namjenu – „vrsta tanjura iz kojeg se jede juha”. Ta značenjska komponenta sadržana je već u samom izboru engleskog leksema *soup*, odnosno u njegovu značenju u kolokaciji *soup plate* kao kontrastivnog korespondenta hrvatske kolokacije *duboki tanjur*. Ovo je primjer kako svaki jezik isti izvanjezični sadržaj izražava različito, odnosno leksikalizira različite aspekte izvanjezične stvarnosti (*dubok/soup*, dakle fizički izgled, formu u hrvatskom i funkciju u engleskom). Također treba reći da te dvije kolokacije povezuje ista konceptualna struktura na razini znanja o svijetu u semantičkom smislu tako da su obje bitne značenjske komponente sadržane u značenju svake kolokacije.

2. Osobit problem (kod kojeg upravo opasnost od doslovnog prevođenja osobito dolazi do izražaja) jest do danas nerazjašnjena selektivnost i restriktivnost leksema u kombinacijama, tj. upravo ono što čini pravu prirodu kolokacijskog odnosa, ono što Firth naziva (ali ne razjašnjava) “the mutual expectancy of words” – uzajamno privlačenje riječi. Zašto *green* kolocira s *envy* u *green with envy*, a ne recimo *yellow*?

Kako to da se određeni leksemi, iako pokrivaju isti semantički sadržaj ili pripadaju istom semantičkom polju vežu s određenim leksemima, a ne sa svima s kojima bi to mogli po svojoj semantičkoj kompatibilnosti: npr. *plodno razdoblje* – *prolific period*, ali ne i *plodno tlo* – *prolific ground*; *beige car*, ali ne i *beige hair* iako se može raditi o istoj boji automobila i kose; *slabi čaj* – *weak tea*, ali ne *feeble tea*, *jaki čaj* – *strong tea*, ali ne *powerful tea*, dok je *powerful car* prihvatljivo, ali ne i *strong car*, *postaviti cilj* – *to set a goal*, ali *postaviti dijagnozu* – *to make a diagnosis*, dok je *postaviti zasjedu* – *to lay/set an ambush*. Iz ovog je vidljivo kako su kolokacije specifičnost svakog jezika i kako je njihovo strukturiranje u različitim jezicima različito. Također iz ovoga proizlaze razmišljanja o odnosu kolokabilnosti i sinonimije. Dok sinonimija otvara mogućnosti zamjenjivanja jednog leksičkog elementa nekim drugim, kolokabilnost djeluje kao čimbenik ograničavanja svojom restriktivnošću, odnosno sužava ili specificira polisemijski potencijal leksema.

3. U prevođenju treba voditi računa i o različitim kolokacijskim rasponima leksema – uzajamnih kontrastivnih korespondenata u svakom jeziku, odnosno o različitoj širini njihove paradigmatke razine. Tako u sljedećem primjeru engleski jezik u različitim kolokacijama uvijek ima istu leksičku jedinicu, čije se značenje profilira kroz kombinacije s drugim leksemima, dok hrvatski ovdje pokazuje širu paradigmatku razinu i u svakoj kontrastivnoj kolokaciji ima drugi leksem za izražavanje istog semantičkog sadržaja: npr. *high street* – *glavna ulica*, *high school* – *srednja škola*, *high tide* – *plima*, *high season* – *glavna sezona*, *high class* – *visoka klasa u društvu*. Vrijedi i obrnuto: *crne naočale* – *dark glasses*, *crni kruh* – *brown bread*, *crni humor* – *sick humor*, *crno vino* – *red wine*, *crna kava* – *black coffee*, *crne vijesti* – *bad news*, *crne misli* – *gloomy/sombre thoughts*.

4. Ponekad se radi o nepostojanju ekvivalenta u jeziku na koji se prevodi ili se pak radi o specifičnosti socijalnog i kulturološkog konteksta koji treba poznavati kako bi se došlo do

ispravnog prijevoda: *White House* – *Bijela kuća*, a ne *bijela kuća* – veliko početno slovo jest oznaka institucionaliziranog političkog tijela i rezidencije američkog predsjednika, *the House of Lords* – *Gornji dom britanskog parlamenta*, *The House of Representatives (US)* – *Predstavnički dom* ili *Donji dom Kongresa*, *francuska kapa* – *beret* (francuski leksem *beret* koji je prešao izravno u engleski jezik).

Promotrimo značenja sljedećih dviju kolokacija: *a red-brick building* i *a redbrick university*. Prva ima značenje prema Collinsu (1987:1206):

- A red-brick building is built with bricks that are reddish-brown in colour.
- A redbrick university is one of the British universities that were established in large cities outside London in the late 19th and 20th centuries, as opposed to much older universities, for example Oxford and Cambridge.

Ispravan prijevod drugog primjera ovisi o prevoditeljevu poznavanju kulturnog konteksta, a prijevodni bi ekvivalent trebao biti opisni, zbog nepostojanja hrvatskog ekvivalenta.

5. Problem također može predstavljati dimenzija figurativnog značenja ili metaforizacija pod utjecajem kolokata ili konteksta što se nekada događa istodobno u dva jezika, npr. u kolokacijama *a giant step* – *divovski korak* (u značenju *veliki napredak*), *a round table* – *okrugli stol* (u značenju *rasprava*), *green with envy* – *zelen od zavisti*, a nekad samo u jednom jeziku, npr. *blue-stocking* – *žena s intelektualnim pretenzijama*, *blue-collar* – *fizički radnik*.

Ovdje je zanimljivo spomenuti primjere leksema *gooseberry* i *chestnut* kod kojih se može uočiti sljedeće: najprije su se dva značenja stopila u jedno, tj. cjelina dobiva novo značenje pa se na taj način oba leksema mogu smatrati kolokacijama; korak dalje jest metaforizacija njihovih značenja, pa tako dobivamo za *gooseberry* – *a superfluous person*, a za *chestnut* – *a stale joke*.

6. Osim navedenog, u prevođenju (i to uglavnom na strani jezik) nailazimo i na problem odabiranja one prijevodne varijante koja će bit najbliži prijevodni ekvivalent, a istodobno i najprirodnija varijanta u duhu jezika na koji prevodimo. Iako je kolokacija *to attend a course*, prijevodni ekvivalent kolokacije *pohađati tečaj*, prirodnija engleska varijanta bila bi *to take a course*⁵.

7. Različiti varijeteti engleskog također donose razlike. Dok američki engleski daje prednost izrazima *to make a decision*, *to set a table*, britanska varijanta engleskog preferira *to take a decision*, *to lay a table* itd.

8. Konačno, kvalitetan prijevod mora voditi računa i o različitim stilovima i registrima. Svijest o mehanizmu funkcioniranja svakog jezičnog sustava zasebno bitan je čimbenik uspješnog prevođenja. U pogledu kolokacija, najveća opasnost i zamka, čak i za iskusnog prevoditelja, nastupa u trenutku kada on slijedi obrazac leksičkog slaganja svog materinskog jezika i po analogiji ga primjenjuje na kombiniranje leksičkih jedinica u stranom jeziku. U doslovnom prijevodu tako nalazimo neprihvatljive kombinacije u trenutku kada isti semantički sadržaj izražavamo u oba jezika istim leksičkim sredstvima, ne vodeći računa o specifičnom načinu na koji svaki jezik leksikalizira isti izvanjezični sadržaj. Ne griješimo samo u slučajevima kada strukturiranje kolokacija u oba jezika slijedi analogno načelo: npr. *a clever boy* – *pametan dječak*.

Pogreške u prevođenju variraju od velikih (kada doslovnim prijevodom dolazimo do pogrešnog kolokacijskog ekvivalenta) do manjih (kada sparivanjem određenih leksema ne narušavamo temeljne kriterije prihvatanja od izvornih govornika). Ponekad izvorni govornici nisu posve sigurni u valjanost nekih kombinacija, nego se njihove ocjene kreću u okvirima „više ili manje prihvatljivo”⁶. Stoga i kažemo da su kolokacije prvenstveno problem jezične

⁵ Više o tome v. Ivir (1984) i Ivir i Tanay (1976).

⁶ Benson (1985:11) navodi da i izvorni govornici (bez obzira na intuiciju o materinskom jeziku) ponekad mogu imati problema s kolokacijama, i pita se koliko izvornih govornika zaista zna i može sa sigurnošću odrediti koji glagoli kolociraju s *acquittal*, *acumen*, *acupuncture*, *afterburners*, *attitude*, *authority*, *barrage*, *bayonet*, *blood test*, *Caesarean section*, *cartwheel*, *charm*, *circuit breaker*, *cloture*, *copyright*, *council*, *counsel*, *coup d'etat*, etc.

produkcije i to za neizvorne govornike, a ne interpretacije, budući da izvorni govornici imaju intuiciju materinskog jezika o dopuštenom supojavljivanju određenih leksema. Upravo stoga je prijevod na materinski jezik znatno manje izložen pogreškama. Za razliku od izvornih govornika, neizvorni se govornici mogu osloniti samo na svoje iskustvo i znanje o dopuštenom kombiniranju leksema jer ne postoje opća pravila leksičkog slaganja, nego se ona razlikuju od jezika do jezika, ali kako često nisu u dovoljnoj mjeri izložena stranom jeziku, to iskustvo i znanje im ponekad nedostaje⁷.

REFERENCIJE

- Aisenstadt, E. (1979). Collocability Restrictions in Dictionaries. *ITL: Review of Applied Linguistics* 45–46, 71–74.
- Benson, M. (1985). Lexical Combinability. *Papers in Linguistics* 18, 3–15.
- Carter, R. (1987). *Vocabulary – Applied Linguistic Perspectives*. London: Allen Unwin.
- Collins COBUILD English Language Dictionary (1987). London: Harper Collins Publishers.
- Cowie, A. P., Mackin, R. and McCaig, I. R. (1983). *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*. Oxford: Oxford University Press.
- Cruse, D. A. (1986). *Lexical Semantics*. Cambridge University Press.
- Gramley, S. and Patzold, K.-M. (1992). *A Survey of Modern English*. London: Routledge.
- Hausmann, F. J. (1991). Collocations in monolingual and bilingual English dictionaries. *Trends in Linguistics – Studies and Monographs* 54 (W. Winter, ed.), 225–236. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Hornby, A. S. (1989). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford Advanced University Press.
- Ivir, V. (1984). *Teorija i tehnika prevođenja*. Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu.
- Ivir, V. and Tanay, V. (1976). The Contrastive Analysis of Collocations: Collocational Ranges of Make and Take with Nouns and Their Serbo-Croatian Correspondents. *Reports* 10, YSCECP, 20–49. Zagreb: Institute of Linguistics.
- Maček, D. (1992). Neka pitanja o definiciji idiomatskih fraza. *Filologija* 20–21, 263–275.
- Matešić, J. (1978). O poredbenom frazemu u hrvatskom jeziku. *Filologija* 8, 211–226.
- Meier, H. H. (1975). On Placing English Idioms in Lexis and Grammar. *English Studies* 3, vol. 56, 231–244. Amsterdam: Swets Zeitlinger B.V.
- Menac, A. (1970). O strukturi frazeologizama. *Jezik* XVIII, 1, 1–4.
- Menac, A. (1993). Frazeologija u različitim tipovima jednojezičnih rječnika. *Filologija* 22–23, 161–168.
- Sinclair, J. M. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford University Press.

⁷ Nema pravila koje bi neizvorne govornike podučilo da je ispravna kolokacija *make an estimate*, a ne *make an estimation*, *make a mistake*, ali ne *make a misprint*, *hold a funeral*, ali ne *hold a burial*, *bake a cake*, ali *make pancakes*.

COMPLEX LINGUISTIC SIGNS AND PRACTICAL PROBLEMS IN THEIR TRANSLATION

Summary

This article deals with some elements that might serve as the basis of comparison between two types of complex linguistic signs: idioms and collocations. The basic difference lies in semantic unity as the basis of idiomatic relationship whereas the absence of such unity typically defines collocational relationships. Different degrees of transparency of meaning may be also observed in both categories. The basic element of similarity is the restrictive and selective nature of the elements in their mutual expectancy. The collocability of the word *hand* is highly restricted within the idiomatic pattern. These idioms through their contrastive relationships effectively demonstrate the universal conceptual structure shared by the common human cognitive experience. Special emphasis is placed on the most common and typical problems of translating idioms and collocations.

Key words: idiom, collocation, translation